

beurtenis plaats als bij den Zondvloed, toch is het geestelijk onderscheid, dat hier in- treedt, van veel hooger betekenis. Er treedt nu een volk Gods op, een eigen volk, een volk dat een geheel bijzondere Openbaring ontvangt, zich van de heidenwereld isoleert, en voor de aanbidding van den eenig waarachtigen God een geheel symbolischen eeredienst kan inrichten. Hiermede begint reeds de eerste voorbereiding voor de komst van den Messias. Uit de patriarchen is straks David, en in David begint reeds de gestalte van den Man van smarten zich af te tekenen. Maar al straalt hier reeds een voorafschaduwing van Bethlehem en Golgotha door, toch blijft het ook in dit laatste deel van deze periode bestendigheid van den eenmaal ingetreden toestand. Ten slotte zinkt het geroepen volk in. Wat Israël in de dagen van Jezus vertoont, was van verre niet meer wat het eens in Abraham en Jacob, onder David en Salomo geweest was. Er was schijnbare glorie, en wat Palestina in Jezus dagen te aanschouwen gaf, deed eer denken aan het wreken van vroeger grootheid. De nieuwe periode komt dan ook eerst met de geboorte van den Christus. Van nu af toch is het niet meer de *betofte* en de *voorspelling*, maar de *vervulling* en de *realisering*, die in het leven der wereld wordt ingedragen. De ingang nu van deze periode komt met de Kribbe van Bethlehem. De tegenstelling die nu brengt, vindt haar herleving op Golgotha en in de Verrijzenis. Maar het keerpunt, dat de nieuwe orde van zaken inleidt, komt eerst, *als Jezus ten hemel is gegaan*, in de uitstorting van den Heiligen Geest op den Pinksterdag.

Toch bracht ook de ommekeer van zaken in deze nieuwe periode nog de Volending niet. Dat dachten de jongeren wel, en ook na hun verscheiden hebben nog altoos velen zich ingebeeld, dat de eindperiode reeds met Bethlehem was ingegaan. Juist dit echter was niet alzo. Om de Volending te doen ingaan, zou nog een geheel andere keer in den stand van zaken moeten plaats grijpen, en tot aan dit keerpunt zou de Christus van uit den hemel zijn Koninkrijk op deze aarde te midden van het wereldleven inzetten. Het verloop hiervan nu begon onmiddellijk na de uitstorting van den Heiligen Geest, en zal eerst voleind zijn, als er opnieuw tekenen en wonderen zullen naderen, maar dan tekenen en wonderen, die de Parousie zelve, dat is de Wederkomst van Christus, zullen inleiden. Drie in aantal zijn alzo de groote stadien. Na den val loopt de eerste van de Paradijsbelofte tot de vervulling van die belofte in de Vleeschwording van het Woord. De tweede begint met Bethlehem, d. i. met de komst van Messias, en loopt door tot zijn wederkomst. En de derde eindigt met de Parousie des Heeren, inzetten, en uitvoeren in de eeuwige gelukzaligheid.

Dr. A. K.

„Onze harpen aan de wilgen“.

Wij hebben onze harpen ge-
hangen aan de wilgen, die
daarin zijn. Ps. 137: 2.

In het heilige land bloeide de wijnstok en de palmboom, — niet de wilg. Met de wilgen had de Jood eerst kennis gemaakt in het land van zijn ballingschap. Om Babylon, zijwaarts af van Tiger en Eufrat, bridde zich het laag gelegen waterland uit, en daar, langs vaarten en poelen en slooten, had Israël de afgekapte wilgen gevonden, beeld van zijn nationale vernedering.

Vandaar de tragische klacht van den psalmist, hoe de Joden, omlopend langs de wateren van Babel, trauwen in de oogen kregen, als ze gedachten aan Sion, en hoe ze, moedeloos en ter neer geslagen, hun harpen niet betokkelen konden, maar ze klankloos harden ophingen aan de wilgen van het onberispten oord.

In Sion hadden ze op de hooge feesten, als ze bij tienduizenden om den tempel en in zijn voor-
hoven vereenigd waren, luidelelijk het Hallelujah voor Jehovah uitgezongen; maar hoe zouden ze een lied des Heeren zingen in een hun vreemd land, het land van smaad en ballingschap. In dit vreemde land kleeft de tong hun aan het verhemelte, en bleef het psalmlied hun in de keel steken.

Naar Jeruzalem bleef alles in hen hunkeren, naar Sion bleef de dorst hunner ziel higen. Ze doorleefden nu zoo bitter, wat eens David van het hieldend hart had gezongen. Even als dat ontkenen hiet dorsten ook zij in Babylon naar hun God, naar den levenden God, en alle be-
geerte hunner ziel was naar, om weer te ver-
schijnen voor Gods aangezicht, en Hem den psalm der aanbidding en des lofs toe te jubelen in zijn Tempel.

Zoo was het onder de oud-Testamentische be-
deeling. Onder alle volken de Heidenen-
tempels, met in allen tempel een afgodsbeeld. Maar op Sion de eenige tempel op heel deze aarde, waarin men den levenden God vereerde, en in dien eenigen tempel dan ook geen beeld, maar wel in Sion's heiligdom het teken van Gods heilige tegenwoordigheid, achter het voor-
hangsel, onder de vleugelen van de Serafijnen, bij de arke des Verbonds, met in die arke Gods heilige wet.

Alzo in het „Heilige der heiligen“ wel een geest-
telijke aanbidding, maar plaatselijk dan toch, en aan allerlei heilige zinbeelden gebonden. En van-
daar de zucht van den weemoed in 't lied: God des levens, ach wanneer, zal ik naderen voor uw oogen, in *uw Huis* nu naam verhooren.
In Babels landstreek, onder de wilgen, kon op de harp het heilige lied niet meer gespeeld worden. En omdat men in ballingschap was, liet men toen het Hallelujah verstommen. De harp gaf geen toon meer uit. En Israël weende om 't gemis van Gods nabijheid.

Met het Nieuwe Testament nam deze smart van den weemoed een einde. De are was nu gekomen, dat men den Vader niet meer op Sion aanbedden zou, maar voor Hem neder zou knielen aan alle einden der aarde onder aan-
bidding „in geest en waarheid“.
Is er nu nog ballingschap der zielen, dan ligt dit dus niet aan het gedreven worden van oord.

toe oord, maar eeniglijk aan den nevel die ons zielenleven omtrent, en aan de donkerheid die het licht Gods uit ons binnenste banit.

Thans, nu niet meer op Sion, maar in Christus Jezus voor ons het genieten van de gemeenschap met onzen God is gegeven, is het om 't even, in wat strek of oord, we ons bevinden, en hangt t er alleen aan, of wij in Jezus zijn, of Jezus in ons is, en of door Jezus de inwonende gemeen-
schap van den Heiligen Geest ons deel mag zijn.

Waar we ook toeven, waarheen we ook dool-
den, onze Heiland is en blijft altijd het mid-
denpunt, dat ons trekt en boeit, en ons de gemeenschap met onzen God ontsluit. In Hem is ons geestelijk Sion, in Hem is onze tempel, in Hem is het Huis des Levenden Gods, waar de aanbidding als vanzelf door onszelf zal trek-
ken. Nooit is voor ons die zalige aanbidding meer aan een oord of strek of plaats gebonden. Altoos en overal staat in Jezus de toegang tot onzen God voor ons open. Het zielwonder dat Israël zoo bang benaauwen kon, heeld voor ons daarom op, en is van ons voor altoos wegge-
nomen. Zoo er maar geestelijk geen hindernis uit ons eigen zielenleven tusschen Jezus en ons hart optrekt, is Gods verborgen omgang voor ons nooit meer afgesloten. Voor Israël kon het aan Jordaan of Eufrat hangen. Voor ons nimmer. Nu daarom, nooit behoelt wie in Jezus is, de harp meer aan de wilgen te hangen. Indien er maar geen nevelen van zonde zijn, die ons van Jezus scheiden, is ons de toegang tot den levenden God altoos geopend en vrij.

Ge ziet 't ook nu weer. Hoe bang de tijden ook zijn, die ons drukken en benaauwen, ze kunnen geen oogenblik 't Heeren volk van den levenden God afscheiden. Veleer omgekeerd mag betuigd, dat we meer dan ooit thans de harpen van de wilgen afnemen, om zielsinnig te genieten van de psalmodie voor onzen God.

En vraagt ge hoe 't dan komt, dat toch juist in dagen als we thans doorworstelen, 't lied van het hieldend hart en van de harp aan de wilgen ons zoo aantrekt, dan moet ge scheiden wat nooit een is.

In de *Bijbelsche genade* schittert thans de heilige symboliek van Sion's tempel niet meer. Die tempel viel weg. Christus is door zijn vleeschwording voor dien tempel in de plaats getreden. En daar de gemeenschap met Jezus steeds voor ons openstaat, is het geheel natu-
ruijk, dat we juist in dagen van spanning als thans, te gereeder en te inniger van wat ons in Christus geboden is, genieten.

Maar anders staat het met de *Gemeene Gratie*.

Ook over ons land is die Gemeene Gratie in de dagen onzer vaderen in zoo volle strooming uitgegooten, en ook in onze eigen levensjaren is die Gemeene Gratie ons land weer zoo rui-
schots toebedeeld geweest. Doch juist hierin is thans keer gekomen. Nog niet, alsof die Gemeene Gratie geheel van ons ware weggenomen geworden. Veleer is ons nog zoo wonderbaar gespaard, wat aan het ons naburig land zoo hard en wreed overviel.

Maar toch, ook wij zijn geraakt. Ook ons land voelt de ween. Ook onder ons volk ging de jubeltoon van zeldzaam voorsoep in klagttoon en in 't lied van den weemoed onder.

Afgerekend nu van het zielenleven in Jezus, dat een bleef en zelfs won in innigheid, is uit ons burgerlijk leven, uit ons volksleven, de hooge jubeltoon teruggeweken, is de sfeer waarin we nederzitten, gedrukt, is de toon die ons uit de borst opwelt, doffer geworden. O, als straks de vrede hersteld mag zijn, en de voorspoed en de welvaart terug mag keeren, dan zullen we ook in ons volksleven weer de snaren van dank en van jubel doen hooren. Maar voor het oogenblik is ons deze nationale lofverheffing ontzegd.

Geestelijk, in onzen Middelaar, is ons de toon van aanbidding juist in deze dagen verdiept en verrijkt geworden, en gaven de snaren op onze harp veel rijker toon nog dan anders uit. Maar in onze nationale versterking, in ons be-
dreigd en gedrukt nationale leven, blijft de harp ook onder ons nu aan de wilgen hangen.

Over wat ons volksleven drukt, mogen we niet in luchtbaarheid heenzingen.

Wee hem, die het in ijdelheid toch deed.

Maar ook wie het in overgeestelijken deed, zou de roeping zijns Gods niet verstaan.

De tijden van den jubelaan op de harp zullen, God geve 't, ook ons straks weer teekenen, maar gelijk het nu staat, spreekt in de teekening, die we op de knieën neergebogen opzenden, beter de nood van het oogenblik toe, dan in het zich gekunsteld, met de harp in de hand, heenzetten over wat God ook aan ons land in zijn heiligen toorn komt aanzeggen.

Wie ooren heeft, die hoort!

Dr. A. K.

Amsterdam, 22 Jan. 1915.

Onze discussie met Dr. J. Scholking naar aanleiding van het geval te Bennekom ge-
voerd over de vraag, of een ambtsdrager in Christus' Kerk verplicht is zich aan de reglementaire bepalingen van de Synode te houden, ook wanneer deze een daad van hem eischen, die naar zijne overtuiging door Gods Woord hem verboden is, dreigt een even klaaglijk einde te nemen als de Rijn bij Katwijk's duin.

In plaats van op dit zoo uiterst gewicht-
tieve vraagstuk, waardoor de geheele po-
sitie van een ambtsdrager beheerscht wordt, een rond en duidelijk antwoord te geven, verklaart Dr. Scholking in voortzetting dezer discussie geen heil te zien. Niet alleen, omdat de maat aan zulk een debat in de pers gesteld, daardoor zou overschreden worden, maar vooral omdat daardoor weer opnieuw zou opgerakeld moeten worden het geheele geding, dat de Gerefor-
meerde Kerken en de Hervormde Kerk verdeeld houdt, n. l. of het geoorloofd is, wanneer de handhaving der belijdenis dat eischt, het kerkverband te verbreken.

Hier toch, zegt hij, na een enkel citaat uit ons artikel te hebben meegedeeld, ligt het punt, dat de Gereformeerde Kerken en ons verdeelt. De eersten danken haar ontstaan en recht van bestaan aan het niet langer erkennen van het kerkver-
band, terwijl onzerzijds zulks wel het ge-
val bleef.

Door deze vraag als hoofdpunt naar voren te brengen — en we ontkennen allerminst dat dit een hoofdpunt is — is de discussie intusschen gebracht op het terrein van het algemeen verschil tusschen Gereformeerde Kerken en Hervormde Kerk.

Men zal ons daarom toestemmen, dat een voortzetting daarvan geen nut kan hebben, want zij zou slechts eindigen door de erkenning van de *Heraut*, dat ten onrechte met het Kerkverband gebroken was, of door een onzerzijds, dat het voor-
beeld van de Gereformeerde Kerken zoo spoedig mogelijk diende gevolgd te worden.

Mogen we hierop alleen dit antwoorden, dat de hier gegeven voorstelling niet juist is. We hebben den eisch om het kerk-
verband te verbreken, niet als hoofdpunt naar voren gebracht en daarvan zelfs niet een woord gesproken. Alleen wezen we tegenover het o. l. onjuiste beroep van Dr. Scholking op Art. 61 der D. K. O. er op, dat de erkenning van attestaties naar Gereformeerde Kerkrecht alleen dan verplicht is, wanneer men zekerheid heeft, dat de Kerk, die deze attestaties afgeeft, zuiver is in de belijdenis. Zoo heeft Voetius, de grootmeester van het Kerkrecht, het uit-
drukkelijk geleerd, en naar dien regel hebben onze Gereformeerde Kerken in de 17e en 18e eeuw gehandeld. De attestaties uit Kerken, die van Arminianisme verdacht werden, hebben ze niet aangenomen, en evenzo hebben ze gehandeld met de attestaties van de Kerk van Zwolle, toen Dr. Leenhof daar predikant was (zie Mr. A. F. de Savornin Lohman, en Dr. F. L. Rutgers, De rechtsbevoegdheid onzer plaatselijke Kerken, 2e uitgave blz. 23 en 165). Indien hier dus van principieel verschil sprake is, dan raakt dit niet de Hervormde Kerk en de thans betaande Gereformeerde Kerken, zoals Dr. Scholking het wil doen voor-
komen, maar de Hervormde Kerk en het-
geen steeds als eisch van het Gereformeerde beginsel door onze Gereformeerde vaderen is beleiden en in praktijk gebracht.

Intusschen zullen ook wij hierna deze discussie sluiten. Voor den hoffelijken toon, waarop Dr. Scholking ons antwoorde, zijn we dankbaar, al betreuren we, dat hij op het principieele vraagstuk niet nader is ingegaan. Ons doel was niet om na te pletten over hetgeen in 1886 bij de Doleantie is geschied, maar wel om tot helderheid te komen, hoe het door Dr. Scholking ingenomen standpunt, dat men aan de reglementen der Kerk gehoorzamen moet, overeen te brengen is met het Pro-
testantsche en Gereformeerde beginsel, dat boven alle besluiten der Kerk staat het Woord van God. En op die vraag hebben we helaas geen antwoord bekomen.

Huwelijksbevestiging.

Naar aanleiding van wat we onlangs schreven over de positie van de hulp-
predikers, waarbij ook de vraag ter sprake kwam, of zij bevoegd waren huwelijken te bevestigen, wordt van geachte zijde er ons op gewezen, dat op de voorloopige Synode van de Nederduitse Gereformeerde Kerken te Leeuwarden, gehouden in 1890, blz. 73 naar aanleiding van de vraag, of een ouderling desmoeds den Dienaar des Woords bij de huwelijksbevestiging kon vervangen, is geantwoord, dat „dit niet kon, aan-
gezien een ouderling als zodanig niet is onderzocht voor de Bediening des Woords noch ook daartoe is toegelaten, waaruit volgt, dat een ouderling als zodanig dus ook niet in de Bediening des Woords kan optreden tot eene huwelijksbevestiging, daar deze taak te beschouwen is als eene kerkelijke bediening des Woords met be-
trekking tot het huwelijk“. Natuurlijk geldt ditzelfde evenzeer ten opzichte van een proponent, want het peremptoire examen, dat hem de bevoegdheid geeft het Woord te bedienen, is nog niet door hem afgelegd, en van een bevestiging in het ambt is hij hem geen sprake. Evenmin als de bediening des Woords in het algemeen komt hem dus ook de bevoegdheid toe om bij de huwelijks-
sluiting met het oog op dit speciale geval het Woord te bedienen. Waaraan nog toe-
gevoegd kan worden, dat ook het uitspreken van den zegen over de gehuwden een ambtelijke daad is, die alleen verricht kan worden door den dienaar des Woords, en niet door een proponent. Hetgeen we vroeger in afwijking van het gevoelen van Voetius omtrent het niet geoorloofd van zulk een huwelijksbevestiging door een proponent schreven, wordt dus ongetwijfeld door het besluit dezer Synode bevestigd.

Wel zou men kunnen opmerken, dat dit besluit van de voorloopige Synode der Nederduitse Gereformeerde Kerken geen bindende kracht heeft voor onze Gerefor-
meerde Kerken, maar hoewel dit juist is, meenen we toch naar dit besluit te mogen verwijzen, niet om de Synodale sanctie, die het draagt, maar omdat de daarin aan-
gevoerde argumenten metterdaad steekhoudend en aandoende zijn, en die argumenten niets van hun kracht verloren hebben, al gelden de besluiten dezer voorloopige Synode voor onze vereenigde Gereformeerde Kerken niet meer.

Prof. Lindeboom.

Gaarne brengen ook wij Prof. Linde-
boom, nu hij j. l. Zondag zijn zeventigsten jaardag viert, een woord van hulde voor hetgeen hij inzonderheid op praktisch gebied voor Christus' Kerk heeft gedaan. Reeds toen hij als jong predikant te 's Hertogenbosch en daarna met rijper ervaring te Zaandam optrad, toonde hij wat rijke gaven God de Heere hem op dit terrein had geschonken. Pakkend volks-
prediker, wist hij steeds de schare te boeien, uitnemend organisator, nam hij met kracht de evangelisatie in Noord-Holland ter hand, en als kloek en onvervaard kampioen trad hij op tegen modernisme en socialisme. Nog steeds gedekt men in Noord-Holland met dankbaarheid, wat Lindeboom voor de weeropleving van Christus' Kerk heeft verricht.

Ook toen hij als hoogleeraar in de Nieuwe-Testamentische exegese aan de Theologische School te Kampen benoemd werd, bleef hij voor alle dingen man van de praktijk, die diep de noden van het volk voelde, met ernst tegen de volkszonden waar-
schuwde en tegen het ongelooft steeds op-
nieuw den strijd aanbond. Op het gebied der Innere Mission heeft hij dan ook in onze Gereformeerde kringen met kracht het initiatief genomen en zich onverwelk-
bare lauweren verworven. Het Gerefor-
meerd Tractaat-genootschap Filippus, de Gereformeerde Zondagschool-vereeniging Jachin, en de vereeniging tot Christelijke opvoeding van doofstommen en blinden Effatha, de vereeniging tot bevordering van Gereformeerde ziekenverzorging met haar opleidingsschool Salem, de vereeniging tot Christelijke verzorging van zenuwlijders, en vooral de Christelijke verpleging van krankzinnigen met haar gestichten te Veldwijk, Bloemendaal, Dennenoord en Wolfhezen, zijn zowel gedenkteekenen van wat zijn onvermoeide werkkraft op dit gebied heeft tot stand gebracht. Het was dan ook volkomen terecht, dat het eerste Gereformeerde congres van Evangelisatie, dat in 1913 te Amsterdam gehouden werd, hem tot haar voorzitter koos. Het was een eereplaats, die hem rechtens toekwam.

Over de eigenaardige positie door hem in ons kerkelijk leven ingenomen en de beginselen, daar door hem voorgestaan, zal eerst de historie een rechtvaardig oordeel kunnen vellen. Maar ook degenen, die in dit opzicht tegenover hem stonden, willen hem gaarne den lof toekennen, dat hij steeds een man was uit één stuk, dat hij oprecht en rond voor zijn overtuiging uit-
kwam, niet streefde voor zijn eigen persoon maar voor het beginsel, dat hem heilig was, en, hoe scherp daarbij soms de toon van zijn polemiek was, toch nooit van oneerlijke wapenen zich bediend heeft en trots diepgaand verschil van gevoelens den broederband wist te bewaren.

We verheugen ons daarom, dat Prof. Lindeboom, niettegenstaande den last van zeventig jaar, die op zijn schouder drukt, zich nog zoo sterk van lichaam en kloek van geest gevoelt, dat hij op verzoek van zijn ambtgenooten zich bereid verklaarde het professoraat nog een tijdlang waar te nemen.

Moge God de Heere hem nog menig jaar sparen, geve hij hem een rijk ge-
zegden levensavond, en worde de belofte aan hem vervuld, die degenen, die Hem vreezen, ook in hunnen grijzen ouderdom nog vruchten zullen dragen.

Niet ingewilligd.

Namens Deputaten van de Generale Synode der Gereformeerde Kerken ter behartiging van de geestelijke belangen onder militairen wordt ons meegedeeld, dat op hun verzoekschrift aan H. M. de Koningin in zake meerdere Zondags voor onze militairen, van den Opperbevelhebber bericht is ingekomen, dat dit verzoek om der gevolgen wille en als zijnde in strijd met de belangen van den dienst, niet kon worden ingewilligd.

Natuurlijk kan het legerbestuur alleen beoordeelen, in hoeverre verlenging van het Zondagsverlof, zoodat onze militairen eerst op Maandag behoeven weer te keeren, onder de gegeven omstandigheden mogelijk is. Nu het gebleken is, dat dit om de belangen van den dienst thans onmogelijk is, hebben, onze militairen zich hierbij te leggen en dit te doen zonder murmu-
ren. De veiligheid van het land geldt thans boven alles.

Brussel en Antwerpen.

De diepe ellende die België trof, en waarmede heel ons Nederlandsche volk deernis heeft, heeft ook onze Gereformeerde Kerken in Brussel en Antwerpen in niet geringe financiële moeielijkheden gebracht. Vandaar, dat namens de Kerkeraden van beide Kerken een beroep gedaan wordt op de overtuiging van de Kerken in Nederland. Gaarne verleen we aan dit verzoek om hulp daarom hier een plaats, en we hopen, dat waar God de Heere ons land nog bewaarde en in zoo menig op-
zicht ons nog zegende, aan dit verzoek met mildheid zal worden voldaan.

Brussel, Antwerpen, 1 Januari 1915.

Wetervoorzitter en Eerwaarde Broeders, Wie zich in dezen tijd van velerlei zorg met eene bijzondere bede om hulp tot de kerken wendt, moet daarvoor wel buitengewone redenen hebben.

Maar zeer buitengewoon zijn dan ook inder-
daad de redenen, die de Gereformeerde kerken van België er toe bewegen zich met eene bede om steun tot hare zusterkerken in Nederland te richten.

Want de kerken van Brussel en Antwerpen zitten, bij allen dank die haar past voor de ondervonden sparende goedheid Gods, te midden van de diepste ellende. Het zijn toch kerken in een land, waar groote schatten moeten worden opgebracht voor de wanhopige verdediging van het nationaal bestaan; waar verscheidene steden en een menigte dorpen geheel of ten dele verwoest en vernietigd zijn; waar alle bronnen van welvaart zijn verstoort en heel het economisch leven voor geruimen tijd met algehele verlamming is geslagen; en waar door den aanvankelijken overwinnaar altoos maar door ontzettende oorlogslasten geleid worden op het reeds uitgemergelde volk.

Dat zulke jammerlijke maatschappelijke toestand ook den gang van het kerkelijk leven moeten verstoren, spreekt voor ieder van zelf. Met het welter zoo bloeiende leven van Brussel's en Antwerpen's kerk is het in deze donkere dagen dan ook in financieel opzicht zeer treurig gesteld.

Het grootste deel van beide gemeenten is naar Nederland uitgegeweken. Zij, die achtergebleven zijn, zijn haast allen

in hun zaken en bedrijf zoo zwaar getroffen, dat zij zich onmogelijk dezelfde groote opoffe-
ringen als vroeger voor het kerkelijk leven kunnen getroosten.

En natuurlijk worden op diaconaal terrein de uitgaven steeds grooter. De kerk van Brussel, die bovendien voor een tweetal jaren den Evangelisatie-arbeid krach-
tig ter hand genomen heeft, en daarvoor toen een lokaal met woonhuis gehuurd, alsmede een vasten arbeider in haar dienst heeft genomen, staat dan ook nu reeds voor zeer belangrijke tekorten: voor een tekort in de kas der kerk, voor een tekort in de kas voor het Evangelisatie-werk, en voor een tekort in de kas der Diaconie.

Zonder krachtige hulp van buiten af kunnen die tekorten onmogelijk worden gedekt en kan voor de toekomst al die kerkelijke arbeid een-
voudig niet gaande worden gehouden.

En wat de kerk van Antwerpen betreft: die heeft in deze dagen wel geen uitgaven voor den Dienst des Woords, daar zij juist vacant is en ook geen Dienaren des Woords van elders kan doen optreden; maar bij haar sterk verminderde inkomsten zucht zij toch onder de rente en aflossing der hypotheek op haar kerkgebouw, terwijl zij zonder sterken steun uit Nederland onmogelijk weer een eigen Dienaar zal kunnen beroepen.

Hoewel zoodoende de kerk van Brussel reeds aanstonds en de kerk van Antwerpen voorna-
melijk in de naaste toekomst de hulp harer zusterkerken noodig heeft, geven wij er toch de voorkeur aan ons thans gezamenlijk met een dringende bede om hulp tot de kerken in Nederland te richten.

Waar in Nederland en door Nederland in deze dagen zoo heel veel gedaan wordt voor het geteisterde België in het algemeen, daar zijn wij vol goede verwachting, dat ook het Gerefor-
meerde Nederland tegenover het Gerefor-
meerde België in het bijzonder zich niet onbetuigd zal laten.

Te meer, wij het denkbeeld om aan de Bel-
gische kerken in haren nood krachtigen steun uit Nederland te verleen, reeds in Nederland zelf is geopperd, en de *Heraut* van den 10den dezer met zooveel bevestiging verzeekt: „Het zal onze Gereformeerde kerken in Nederland een ere zijn, de zusterkerken van Brussel en Antwerpen te helpen“.

Zelfs werd in de *Standaard* voor een „Kerst-
collecte“ gepiept, die de Nederlandsche kerken voor hare beproefde zusterkerken in België zou-
den houden; eene gedachte, die aanstonds voor andere bladen met instemming overgenomen en ook door hen in ernstige overweging gegeven werd.

En absolute weigering van reispassen door de Duitse Commandatuur maakte het voor de kerken in België onmogelijk de besprekingen te houden en de maatregelen te treffen, die noodig waren voor de tijdige uitwerking van dit door Nederland ons aan de hand gedane plan.

Van het aanvragen eener Kerstcollecte kon daarom niet komen.

Nu echter door de vriendelijke bemiddeling van het Nederlandsch Gezantschap te Brussel eindelijk een reispas verkregen werd voor de verdere ontwikkeling van dit plan, zijn de kerken van Brussel en Antwerpen thans in staat zelve hun bede om steun tot hare zusterkerken in Nederland te richten.

Met allen aandring bidden wij u, broeders: och, wilt, indien het ook maar enigzins mo-
gelijk is, ons door het houden van een collecte geldelijk steunen en het ons zoodoende mogelijk maken ons kerkelijk leven en onzen kerkelijken arbeid voor te zetten, ook in de donkere dagen, die het arme België doorleeft.

Voor de andere Protestantsche kerken in België, de Belgische Zendingkerk en de Staats-
kerk, wordt in de Protestantsche kerken van Zwitserland en Engeland gecollecteerd; wij zijn voor onze bede om hulp op de Gereformeerde kerken in Nederland aangewezen.

Nu zijn wij er van overtuigd: ook in Neder-
land's kerken zijn in deze tijden de behoeften groot en de zorgen zwaar.

Maar zoo sterk als in onze kerken, rijpt bij u, Gode zij dank, de nood toch niet.

Door Gods goede gunst zijn aan Nederland en dies ook aan het kerkelijk leven aldaar de vreeselijke jammeren van den oorlog bespaard. Welnu, laat een dankoffer voor die goddelijke weldaad ten goede komen aan die kerken des Heeren, die zulk een zware beproeving wel moeten ondervinden.

Wanneer dat geschiedt, dan stelt gij boven-
dien de kerk van Brussel in staat een arbeid te verrichten, die feitelijk toch ook ten deele de roeping der kerken in Nederland is.

Inmers in Nederland verkeeren nog altoos tienduizenden Belgische soldaten en honderd-
duizenden Belgische burgers.

Tegenover al die zonen en dochteren van een zoo diep beklagenswaardig broedervolk heeft Nederland, en met name het Christelijk Neder-
land, toch eene roeping niet enkel op stoffelijk maar ook op geestelijk gebied.

Nu zijn van Hervormde zijde reeds een tweetal Belgen, de predikant der kerk van Mechelen en een Evangelist van een der Brus-
selse Evangelisatie-posten, aangesteld, om onder hun geïnterneerde of uitgeweken landgenooten te arbeiden.

Maar vanwege de Gereformeerde kerken wordt, tenminste voor zoover ons bekend is, voor de geestelijke belangen der ook geestelijk zoo arme menschen weinig of niets gedaan.

Nu wenscht echter de Gereformeerde Kerk van Brussel haren arbeider in den Evangelisatie-
dienst juist onder die in Nederland vertoevende Belgen te doen werken, in de hoop dat in deze voor hen zoo droeve dagen menig hart wat ontvankelijker dan anders voor de blijde hoodschap des heils zal zijn.

Door den dringend benoedigen en vriende-
lijke gevraagd steun aan België's kerken te ver-
leen, vervullen de kerken in Nederland dus ook eenigermate hun roeping tegenover men-
schen, die toch niemand minder dan de Heere zelf op haar pad heeft gebracht.

En zoo kwijten zij zich tevens van een dank-
baarheidsplicht, die reeds sinds meer dan drie eeuwen op hen rust. Want zijn zij na Antwer-
pens val in 1585 door zooveel geestelijk-rijke vluchtelingen uit België rijk gezegend, thans kunnen zij in dezen weg tot eenigen zegen wor-
den voor een geestelijk zoo arme menigte, als na Antwerpens val in 1914 wederom een toe-
vlucht gezocht heeft op Nederlands grond.

En ook daarom hebben wij volle vrijmoedig-
heid, broeders, met onze dringende bede tot u te komen.

De Voorzitter onzer jongste Generale Synode, Dr. J. C. de Moor, wil gaarne de gelden en giften voor dit doel in ontvangst nemen en voor de verdere bezorging er van zorgen.

De verbreking van het postverkeer met België maakt een dergelijke maatregel natuurlijk noodzakelijk.

Het adres van Dr. de Moor is: van Blanken-
burgstraat 32, te-Gravenhage.

Broeders
hoort: doe
mogelijk is
aan boven
zusterkerke
Vergeet
mededeelin
offerande h
De Hee
mate ervan
den onzen.
Namet

Namet

Voeling.

Hier en
nog Kerke
achten vor
leden.

Terecht
teekend in
ter plaats

Hoer.

Wanneer
scheiden g
men soms
Ik herinn
de kerkera
lidmaten o
belangen d
was m. i. e
langstelling
In de gen
men dien t
genoemd k
van groot
koop van
aankoop v
raad alaf
opening v
gegeven. D
staat dan o
m. i. deels
handelen.
Nu wilde
't u in 't al
plichtmatig
mogelijk v
weet natu
en dat een
van de ge
ondergraaf
naar de and
is toch ver
alaf. Hij d
schare, die
Met eenig
plichten.

A. 13 Jan

Ons anty
zender stel
Natuurlijk
meentelede
dienen om
Kerkeraad
te leden te
leg

Wanneer
gemeentele
de gemeen
nemen over
zouden we
Dat ware n
distisch.

Geheel an
de bedoel
king te h
de genstijl
gemeente n
dit zeker
belangstell
gehouden.

Natuurlijk
beoordeelen
gemeente-
b daarbij zal

lije omstan
nieuw orgel
kerkegebou
als Amsterd
in een klein
algemeen w

Kerkeraad
rijke finant
zullen legger
met de mat
evenzoo beh
meenteleden,
inzage te ge

Voor.

In hartelijke
te Amsterdam
notaris, / 5.

De.

Dr. A. G.

MEERD? — E
Ruyt, 1914.

En zoo kon
van Dr. Hos
p. 31—76 en
toonen, dat
ervaring der
Hier zet Hon

Op p. 51 to
selen van de
het dogma in
den grondslag
meente. Dit
apil, waarom
hem vooral g
ethische“ tie
bouwd op de

Dit nu raak
noemde: „de

en, effe-
de
not
ch-
oen
en
en,
like
erk,
geli-
der
nen
kan
een-
die
den
en
kan
erde
en
juw,
land
nen
eeds
ma-
are
h de
een
Ne-
dere
het
a wij
ter-
for-
abe-
Bel-
teun
land
Oden
Het
land
en
erst-
rken
zon-
fior
n en
even
door
voor
ngen
die
van
plan-
kon
eling
ussel
r de
rken
selve
in in
ders :
mo-
telijk
lijken
agen,
n in
taats-
van
zijn
erde
eder-
eften
at bij
land
r de
aard.
elijke
des
wel
even-
heid
deele
ltroos
derd-
van
heeft
eder-
belijk
een
van
Brus-
ander
noten
ordt,
r de
arme
Kerk
satie-
rende
it in
hart
bljde
nde-
ver-
dus
men-
leere
bank-
drie
twer-
rijke
thans
wor-
als
toe-
edig-
ot u
ode,
n en
voor
telgic
arlijk
ken-

Broeders, geeft aan onze dringende bede-
gehoor; doet, indien dit ook maar enigszins
mogelijk is, een inzameling houden; en zendt
aan bovengenoemd adres voor uwe Belgische
zusterkerken een milde gave.
Vergeet ook thans de weldadigheid en de
mededeelzaamheid niet, want aan zoodanige
offerande heeft God een welbehagen.
De Heere doe u dat welbehagen in ruime
mate ervaren en doe voort op uwen arbeid en
den onzen Zijn rijken zegen rusten!
Namens den Kerkeraad der Gereformeerde
Kerk van Brussel:
Chr. WARRER, *Preses*,
G. VAN DIET, *Azn.*, *Scriba*.
Namens den Kerkeraad der Gereformeerde
Kerk van Antwerpen:
J. MULDER, *Preses*,
F. VERBUEGGIE, *Scriba*.

Voeling houden met de Gemeente.

Hier en daar schijnen er in onze Kerken
nog Kerkeraden te zijn, die het niet noodig
achten voeling te houden met de gemeente-
leden.
Terecht wordt hier tegen protest aange-
teekend in een ingezonden stuk, dat ons
ter plaatsing werd aangeboden:

Aan de Redactie van De Heraut.
Hogezachte Heer!

Wanneer men het kerkelijk leven in onder-
scheidende gemeenten heeft meegemaakt, merkt
men soms groote verschillen.
Ik herinner me, dat in sommige gemeenten
de kerkeraden minstens éénmaal 's jaars de ma-
nifestanten ophiep, om de geestelijke en stof-
felijke belangen der gemeenten te bespreken. Dat
was m. i. een uitstekende maatregel, die de be-
langstelling levendig hield.

In de gemeente waar ik nu toe behoor, volgt
men dien regel niet. Een vergadering als boven-
genoemd kent men daar niet. Zelfs als 't zaken
van groot financieel belang aangaat, b.v. aan-
koop van grond voor een nieuw kerkgebouw,
aankoop van een nieuw orgel, doet de kerke-
raad alsof er geen gemeente bestaat. Zelfs
opening van de boeken wordt niet eens ge-
geven. De belangstelling in het kerkelijk leven
staat dan ook op een zeer laag peil en dit is
m. i. deels een gevolg van deze methode van
handelen.

Nu wilde ik u beleefd vragen, M. d. R., of
u in 't algemeen niet zeer gewenscht, ja bijna
plichtmatig voorkomt, dat de kerkeraden zooveel
mogelijk voeling houdt met de gemeente. Ik
weet natuurlijk wel, dat ook hier grenzen zijn
en dat een kerkerad, die de leiding in handen
van de gemeente zou leggen, 'n eigen positie
ondergraafde, maar er is toch ook, dunkt me,
naar de andere zijde een grens en de kerkerad
is toch verplicht, zelfs den schijn te mijden,
alsof hij de gemeente beschouwt als een
schare, die de wet niet kent.

Met eenig antwoord zoudt u ten zeerste ver-
plichten.

Uw Ed. dienst, d.
H.
A. 13 Jan. 1915.

Ons antwoord op de vraag, die de in-
zender stelt, kan niet twijfelachtig wezen.
Natuurlijk mag een samenkomst der ge-
meenteleden met den Kerkeraad nooit
dienen om de bestuursmacht, die aan den
Kerkeraad toekomt, in handen der gemeente-
leden te leggen.

Wanneer zulk een samenkomst met de
gemeenteleden dan ook dienen moest, om de
gemeenteleden beslissingen te laten
nemen over voorstellen van den Kerkeraad,
zouden we dit zeer beslist moeten ontzagen.
Dat ware niet Gereformeerd, maar indepen-
dantisch.

Geheel anders echter staat het, wanneer
de bedoeling alleen is, een saamspre-
king te houden met de manifestanten om de
geestelijke en stofelijke belangen der ge-
meente met hen te bespreken. Dan is
dit zeker gewenscht en kan daardoor de
belangstelling der gemeente worden levendig
gehouden.

Natuurlijk zal de Kerkeraad daarbij te
beoordeelen hebben, welke punten met de
gemeente besproken moeten worden. En
daarbij zal veel afhangen van de plaats-
elijke omstandigheden. Aankoop van een
nieuw orgel of van grond voor een nieuw
kerkgebouw heeft in een groote gemeente
als Amsterdam niet dezelfde betekenis als
in een kleine dorpskerk. Wel is het in het
algemeen wenschelijk, dat wanneer de
Kerkeraad beslissingen neemt, die belang-
rijke financiële lasten op de gemeente
zullen leggen, daarover in een vergadering
met de manifestanten gesproken wordt. En
evenzoo behoort de Kerkeraad aan de ge-
meenteleden, wanneer ze dit verlangen,
inzage te geven van het financieel beheer.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van J. W. M.
te Amsterdam, bezorgd bij den heer Th. Ruys Gz.
notaris, f 5.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Leestafel.

Dr. A. G. HONIG, „ETHISCH“ OF GEREFORMEERD? — EENE STUDIE. — Utrecht. G. J. A.
Ruys, 1914.

III.
En zoo kom ik dan aan het tweede deel
van Dr. HONIG'S STUDIE, hetwelk loopt van
p. 31—76 en waarin hij zich voorstelt aan te
toonen, „dat de Theologie niet op de geloofs-
ervaring der gemeente kan worden gebouwd“.
Hier zet HONIG zijn lezers den hoofdschotel voor.
Op p. 51 tocht zegt hij: „een de hoofdbegin-
selen van de „ethische“ richting is ook, dat zij
het dogma in de Theologie wil opbreken op den
grondslag van de geloofservaring der ge-
meente. Dit is eigenlijk de grondgedachte. De
spil, waarom alles draait.“ En op p. 66, dat het
hem vooral gaat om het hoofdbeginsel van de
„ethische“ richting: „de Theologie moet opge-
bouwd op de geloofservaring der gemeente“.
Dit nu maakt de oudere DE LA SAUSSAYE
noemde: „de wijsgeerige karakteristiek van het

beginsel der theologische wetenschap“ of korter
gezegd: de wetenschappelijke methode.
Tegenover deze methode der ethische Theo-
logie stelt nu Dr. HONIG als gereformeerd
Theoloog de zijne, dat „de Heilige Schrift is de
kenbron der waarheid, het principium externum
der Theologie“ p. 8; dat: „Goda Woord de
grondslag is voor het dogma en de Theologie“
p. 59; dat: „de Heilige Schrift de kenbron der
waarheid is“.

Als gereformeerd Theoloog stelt HONIG zich
dus voor aan te toonen, dat wat de ethische
richting wil doen en meent te moeten doen,
niet kan.

Men ziet, dat wij in dit tweede deel der STUDIE:
„ETHISCH“ OF GEREFORMEERD? metterdaad
den hoofdschotel voor ons hebben. Iets waarmee
ik allerniet gaucht wil worden te meenen,
dat het eerste deel niet anders dan *hors d'oeuvre*
zou bevatten. En men ziet ook, dat de tegen-
stelling „Ethisch-Gereformeerd“ hier terugge-
bracht is tot een methodologische.

Wie zich zet aan de lezing dezer STUDIE
zet zich aan een van geestelijk voedsel rijk-
voorzien dach. Dan, hij heeft heel wat door te
werken, eer hij aan den suffisanten hoofd-
schotel toekomt. Evenwel, wie maar volhoudt
zal zich niet te beklagen hebben. De vriende-
lijke gastheer heeft gezorgd voor een goede
aansluiting tusschen de verschillende gangen.
Zonder beelddraak, het beoogt: „dat de
Theologie niet op de geloofservaring der ge-
meente kan worden gebouwd“, hetwelk Prof.
HONIG zich voorstelt in het tweede deel zijner
studie te leveren en welk tweede deel, zooals
ik reeds zei, op p. 31 begint — dit beoogt krij-
gen we eerst op p. 51. Evenwel staat, wat op die
20 voorafgaande bladzijden geschreven is,
allerniet buiten verband met dat beoogt.

Het sluit er bij aan, bereidt er op voor.
Van die 20 voorafgaande bladzijden, die
wat ik zou willen noemen: een betuiging van
instemming en een weerlegging bevatten,
zal ik in dit artikelje een kort overzicht
geven.

Eerst dan de betuiging van instemming
(p. 31—35).

Het methodologisch verschil waarover het
in ETHISCH OF GEREFORMEERD in hoofdzak
gaat, hangt, zooals HONIG terecht inzielt, saam
met het: uitgangspunt of in het subject of
in het object nemen.

In de nieuwere wijsbegeerte vinden wij het eerste
bij KANT en onder diens, zij het ook zeker
middellijken invloed, vinden wij dat, in de ge-
nieuwere theologie bij SCHLEIERMACHER.

Al acht nu ook HONIG de inwerking van
VINET op den ouderen DE LA SAUSSAYE sterker
dan dien van SCHLEIERMACHER, toch erkent hij
op p. 25, dat met SCHLEIERMACHER, ook DE LA
SAUSSAYE, zijn uitgangspunt niet in het object,
maar in het subject nam.

Dit nu komt hier op neer, dat men zijn uit-
gangspunt dan niet in de religie objectiva,
maar in de religie subjectiva neemt.

Het Zelfbeeld van dit subjectivisme, — dat
echter, en ik wensch dit met nadruk uit te
spreken, met de ethische Theologie niets te
maken heeft, — ontmoette ik, op religieus gebied,
in mijn pastorale praktijk nu en dan bij dat
„mysticisme“, hetwelk voor alles af ging op de
zielstrillingen van de „bevinding“, maar dat
van den Bijbel als de „bij-bel“ sprak.

Dan, al meent HONIG dat „n uitgangspunt in
het subject nemene“ ook te moeten bestrijden, voor
het goed recht der religie subjectiva komt hij in
zijn STUDIE niet minder dan voor dat der religie
objectiva op.

En dit geeft hem, die met den gloed der
overtuiging, mij zoo weldadig aandoende blad-
zijden 31—35 in de pen, waarop hij de ethische
richting zijn instemming betuigt met haar
krachtig pogen om „in de evangelie-prediking
en bij haar apologetisch optreden op het er-
der wetenschap“, te rekenen met, wat hij noemt
„de behoeften van het menschelijk hart“, iets
waarbij HONIG en dat zeer terecht, niet verzuimt
er even op te wijzen, dat „dit echter niet een
monopolie van de ethische richting is“.

Dit subjectieve element in de religie is ook
door de Gereformeerden, noch in de weten-
schap der Theologie, noch in de prediking
geenwoord. Al was het ook, zoo hier als daar,
niet het „uitgangspunt“. „Alleen toen het ge-
loofsleven inzonk, en de leerstelling uiteenzet-
ting in de preek het een en het al werd, werd
het door de Gereformeerden verwaarloosd“.

Slechts heb ik bij dit „instemming-betuigen“
een bedenking, die ik, juist omdat het mij zoo
weldadig aandoet, noode uitspreek.

Zij is deze.
Waar de Ethischen van „conscientie“ of
„geweten“ spreken, verstaan zij daar iets anders
onder dan de Gereformeerden er onder ver-
staan. HONIG weet dit natuurlijk ook en zet
tegenover deze ethische dan ook een gerefor-
meerde omschrijving der „conscientie“ en wel
die van KUYPER. Nu is zeker „geweten“ zulk
een weinig vaststaand en algemeen geldend
begrip, dat ROTHS kon voorstellen het in de
wetenschap maar niet te gebruiken. Doch, waar
HONIG voor de omschrijving van KUYPER kiest,
ware op de, door de Ethischen van VINET
overgenomen omschrijving, op deze „instemming
betuigende“ bladzijden iets meer voorbehoud,
mijns inziens, niet overbodig geweest.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van J. W. M.
te Amsterdam, bezorgd bij den heer Th. Ruys Gz.
notaris, f 5.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Leestafel.

Dr. A. G. HONIG, „ETHISCH“ OF GEREFORMEERD? — EENE STUDIE. — Utrecht. G. J. A.
Ruys, 1914.

III.
En zoo kom ik dan aan het tweede deel
van Dr. HONIG'S STUDIE, hetwelk loopt van
p. 31—76 en waarin hij zich voorstelt aan te
toonen, „dat de Theologie niet op de geloofs-
ervaring der gemeente kan worden gebouwd“.
Hier zet HONIG zijn lezers den hoofdschotel voor.
Op p. 51 tocht zegt hij: „een de hoofdbegin-
selen van de „ethische“ richting is ook, dat zij
het dogma in de Theologie wil opbreken op den
grondslag van de geloofservaring der ge-
meente. Dit is eigenlijk de grondgedachte. De
spil, waarom alles draait.“ En op p. 66, dat het
hem vooral gaat om het hoofdbeginsel van de
„ethische“ richting: „de Theologie moet opge-
bouwd op de geloofservaring der gemeente“.
Dit nu maakt de oudere DE LA SAUSSAYE
noemde: „de wijsgeerige karakteristiek van het

Ethischen op Prof. MULLER, uit wiens HANDEBOEK
DER DOGMATIEK hij een breed citaat geeft.

Zijn weerlegging is deze.

Het dilemma is niet juist gesteld.
In het zaligmakend geloof als actie is zeker
naast het element van kennen — dus een intellec-
tueel, ook een ethisch — dus een element van
willen. Maar wij het bij den zondaar niet tot
de actie of „dadelijkheid“ des geloofs komt,
zonder dat hem vooraf, in de wedergeboorte
„in enger zin“ of de inplanting van het nieuwe
leven, het geloof als *habitus* of hebbelijkheid
is geschonken, en men daarbij niet kan vragen:
„wat geschiedt het eerste, de verlichting des
verstands of de omzetting van den wil, aan-
gezien beide tegelijkertijd gebeuren“, — gaat het
„entweder — of“ hier niet op. Wie nochtans
de tegenstelling vasthoudt en alleen op de wil-
daad ziet, loopt gevaar voor Remonstrantisme.

En nu de tweede stelling.

De waarheid mag niet intellectueelistisch op-
gevat, aangezien zij een ethisch karakter draagt.
(p. 43—51).

Zijn weerlegging van deze bekende stelling
der Ethischen is deze.

De nadere, doch zeer verscheidene om-
schrijvingen der Ethischen van deze stelling
meent HONIG dus te mogen samenvatten: „naar
de Heilige Schrift openbaart God geen leer
maar zich zelf, deelt dus zijn leven mede, en
dat leven wordt daarna licht“.

Hij begint zijn weerlegging met er op te wij-
zen, dat metterdaad de mid-liberale Theologie
het begin der 19e eeuw het begrip „open-
baring“ streng intellectueelistisch opvatte“, door-
dat zij er niet anders in zag dan de bekendma-
king eener leer, die door de rede begrepen en
aanvaard en tegen bestrijding en ontkenning ge-
haandhaafd moest worden. Daarna wijst hij be-
sluit bewijst af, dat, zoals niet CALVIN, dan toch
de Gereformeerde Dogmatici van de 17e en 18e
eeuw zulk een opvatting van „openbaring“ zou-
den hebben gehad. Niettemin houdt hij even
beslist staande, dat „waarheid niet een ethisch
begrip, maar een begrip is, dat thuis hoort in
sfeer van het intellectuele“. En dat ook, zoo-
als hij p. 43—50, met een beroep op CREMER en
de nieuwe commentaren op het Johannes-Evan-
gelie, tegenover de Ethischen aanwijst, — in het
N. T. Alleen maar, „het rechte zien van de
waarheid is“, zooals ook DE LA SAUSSAYE be-
weerde, zonder wedergeboorte onmogelijk“. Of,
zooals HONIG het zelf uitdrukt, „de waarheid,
die een intellectueel karakter draagt, heeft in
zoverre ook een ethische zijde“, als het zien
der waarheid, dan ook onmiddellijk inwerkt op
onszen wil“.

„De openbaring Gods is mededeeling en van
leer en van leven“, p. 48. Het wil ook mij
voorkomen, dat in dit ongescheiden, mis ook
onderscheiden voorstellen van vivificatie en
revelatie, van levendmaking en openbaring, het
juiste getroffen is.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

Over dien „hoofdschotel“ in mijn slotartikel.
G.

Men ziet dat Prof. HONIG en door zijn
„instemming-betuigen“ en door zijn „weerleg-
ging“ op p. 31—51 metterdaad voor zijn lezers
den weg gebaand heeft tot de behandeling van
zijn beoogt: „dat de Theologie niet op de
geloofservaring der Gemeente kan gebouwd“.

wordt toch voortdurend de gemeente gehoord,
en ook kan de kerkerad zelf uit zijne vergade-
ringen het noodige mededeelen; 't geen bij vele
besluiten volgens de K.O. zelfs moet geschieden,
om van de instemming der gemeente genoe-
gen te zijn. Is een kerkerad ergens van
oordeel, dat bij de behandeling van een of
andere zaak van algemeen aard de tegenoor-
digheid van gemeenteleden nuttig zijn kan voor
den opbouw en de stichting der gemeente, dan
kan hij zeker daarvoor de deuren tijdelijk open-
stellen. Maar ik geloof niet, dat dit doorgaans de
goede behandeling eener zaak zou bevorderen.
Althans niet bij een kerkerad; bij een Generale
Synode is het een ander geval“.

De Waarheidsvriend komt op tegen de on-
juiste voorstelling alsof er van dwang in geloofs-
zaken zou sprake zijn, wanneer de Kerk bij de
belijdenis des geloofs instemming vraagt met
hetgeen ieder Christen behoort te belijden:

Dag aan dag roept men van moderne zijde —
en er zijn helaas! nog orthodoxen die daar mee
instemmen — „men mag een mensch niet dwingen
in geloofzaken; men moet ieder vrij laten enz. enz.“
Daarom is men ook tegen de voorgestelde wij-
sijding van art. 39 Repl. Godsd. onderwijs.
Maar als de woorden „althans wat den geest en
de hoofdzak betreft“ wegvallen — wat we harte-
lijk hopen — waartoe zal de Kerk dan ieder
leeraar en ieder lidmaat dwingen?
Hier toe, dat ieder in de Herv. Kerk zal belijden
„ik geloof in God den Vader, den Almachtige,
Schepper des hemels en der aarde, en in Jesus
Christus, zijnen eenig geboren Zoon, onzen Heere,
en in den H. Geest“.

Dit is heel de dwang!
Is het niet bespottelijk om hier van „dwingen“
te spreken?

En even juist ter sneede is, wat de redactie
opmerkt over het „geest en hoofdzak“.

Ons dunkt dat het billijk en recht is, dat in de
Herv. Kerk minstens gevraagd wordt, dat men in-
stemme met den geest en de hoofdzak van het
stuk der *allden*, van het stuk der *verlossing* en
het stuk der *dankbaarheid*.

En alle deze drie stukken worden door de moder-
nen juist verkozend.

Zij leeren niet wat de Bijbel leert.
Zij belijden niet wat de Catechismus belijdt.
Zij verschillen in geest en hoofdzak van die leer
onzer Herv. Kerk, wat met de stukken te bewijzen is.

Laten ze maar eens zeggen hoe ze denken over
de stukken van ellende, verlossing en dankbaarheid!
En daarom behooren ze ook op *Reglementair*
standpunt niet in onze Ned. Herv. Kerk thuis.

Officiële Berichten.

Aan de kerkeraden, die er tot nog toe niet
aan voldaan hebben, wordt vriendelijk doch
dringend verzocht, aan een van ondergeteekenden
de namen op te geven van de miliciens, die te
Woerden in depot liggen, behoorende tot de
Geref. Kerk.

Namens den raad der Geref. Kerk te Woerden:

J. W. GONST, *preses*,
H. HOOGEBOORN, *scriba*.

Woerden, 19 Jan. 1915.</